

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет аграрної економіки і менеджменту**

*Кафедра обліку та економіко-
правового забезпечення АПВ*

**МІЖДИСЦИПЛІНАРНА КУРСОВА РОБОТА
на тему:
«Організація обліку нематеріальних активів»**

Студента 1 курсу ОПЗм – 11
Напряму підготовки – облік і аудит
Спеціальності 6.03050901- облік і аудит в АПВ
Магістерської програми
Облік і правове забезпечення АПВ
Білан Євген Сергійович

Національна шкала _____
Кількість балів: ___ **Оцінка ECTS** _____

Члени комісії _____
(підпис) (прізвище та ініціали)

(підпис) (прізвище та ініціали)

(підпис) (прізвище та ініціали)

Тернопіль 2017
ЗМІСТ

Вступ.....	3
1. Основи обліку нематеріальних активів.....	5
1.1. Суть та поняття нематеріальних активів.....	5
1.2. Класифікація нематеріальних активів.....	10
1.3. Оцінка, а також переоцінка нематеріальних активів.....	15
2. Основні економічні показники фінансово-господарської діяльності підприємства.....	19
3. Організація обліку нематеріальних активів.....	26
3.1. Документальне оформлення операцій з нематеріальних активів.....	26
3.2. Відображення операцій з нематеріальних активів у бухгалтерському обліку.....	28
Висновок.....	37
Список використаної літератури.....	39

ВСТУП

Останнім часом приділяється значна увага використанню об'єктів нематеріальних активів у господарській діяльності підприємства як потенційного джерела отримання економічних вигод. Інтелектуальна власність є відносно новим об'єктом бухгалтерського обліку, що зумовлено нематеріальною природою, особливостями правової охорони та відображенням її у складі активів. Значна частина об'єктів інтелектуальної власності тільки починає бути учасниками господарського обороту, що вимагає постійного перегляду та вдосконалення методики бухгалтерського обліку з метою врахування всієї різноманітності й різнорідності об'єктів.

Розвитку теорії і практики питань бухгалтерського обліку нематеріальних активів присвячені роботи Е. Бобрової, М. Кнухової, І. Павлюка, Г. Нашкерської, Ф. Бутинця, А. Лаврова, Л. Котенка, С. Поленова та інших.

У той же час, глибокі і всебічні теоретичні дослідження в даній галузі з комплексним аналізом як вітчизняної, так і міжнародної облікової практики досить рідкісні, а іноді, і зовсім відсутні. У більшості робіт в неповній мірі дається критичний аналіз існуючих теоретико-методологічних основ і практичної багатоаспектності обліку даного виду активів, недостатня увага приділяється питанням вдосконалення методології та практики

бухгалтерського обліку нематеріальних активів. Вищенаведене свідчить про актуальність обраної теми курсової роботи і зумовило вибір основних напрямків роботи.

Метою курсової роботи є дослідження обліку нематеріальних активів на підприємстві і розробка пропозицій стосовно шляхів удосконалення даного питання.

Для досягнення поставленої мети визначені наступні завдання:

- розглянути питання аналітичного та синтетичного обліку нематеріальних активів згідно з П(С)БО, документальне оформлення операцій з їх руху та використання на підприємстві;
- дослідити економічну характеристику категорії «нематеріальні активи», а також загальні принципи побудови їх обліку на підприємстві;
- вивчити види нематеріальних активів згідно з різноманітними підходами до їх класифікації;
- розглянути питання щодо оцінки та переоцінки нематеріальних активів;
- розглянути питання щодо інвентаризації нематеріальних активів;
- розробити пропозиції щодо вдосконалення документування операцій з нематеріальними активами;

Об'єктом дослідження курсової роботи є облік нематеріальних активів на підприємстві.

Предметом дослідження є система теоретичних, методичних та практичних аспектів, що стосуються обліку наявності та руху нематеріальних активів.

При написанні курсової роботи були використані загальнонаукові методи дослідження – діалектичний, аналіз, синтез, порівняння, системний аналіз, а також специфічні методи – хронологічне і систематичне спостереження, класифікація даних з метою їх систематизації.

Джерела, що використовувались при написанні курсової роботи: первинні та зведені документи, реєстри бухгалтерського обліку, річні звіти підприємств, а також наукова та методична література з даної теми.

Отже, питання обліку нематеріальних активів є досить актуальним, оскільки нематеріальні активи надають підприємству довгострокові права або переваги.

РОЗДІЛ 1. ОСНОВИ ОБЛІКУ НЕМАТЕРІАЛЬНИХ АКТИВІВ

1.1 Суть та поняття нематеріальні активи

Нематеріальні активи є однією із основних передумов зростання конкурентоспроможності вітчизняних підприємств в умовах орієнтації світової економіки на стратегію інноваційного розвитку. Новизна зазначеного об'єкта бухгалтерського обліку зумовлює виникнення ряду питань, що потребують уточнення.

Розвитку теорії і практики питань бухгалтерського обліку нематеріальних активів присвячені роботи Е.А. Бобрової, Р. Грачової, О.В. Лишиленка, В.Д. Андреева, А.В. Алексеевої, В.В. Бабича, М.Т. Білухи, Ф.В. Голубєва, А.М. Герасимовича, Н.І. Дорош, В.І. Єфіменко, В.П. Завгороднього, В.Г. Лінника, В.В. Сопка, Н.В. Кужельного, Г.Г. Кірейцева, Г.І. Олеховича, В.Г. Швеця, Л.С. Шатковської, В.Ф. Палія, О.А. Петрик, С.М. Яремчука, С.Н. Поленова та інших.

Вперше можливість внесення об'єктів нематеріальних активів в рахунок внеску в статутний капітал радянських організацій з'явилася з затвердженням Указу Радміну РРФСР від 25.12.1990 № 601 «Про затвердження Положення про акціонерні товариства», де було вказано, що внеском учасника товариства можуть бути будівлі, споруди, устаткування та інші матеріальні цінності, цінні папери, права користування землею, водою і іншими природними ресурсами, будівлями, спорудами і устаткуванням, а також інші майнові права (зокрема на інтелектуальну власність), грошові кошти в радянських рублях і в іноземній валюті [30].

Таким чином, саме права користування, а не об'єкт, з приводу яких вони виникають, почали відображатися як внесок в статутний капітал господарського товариства та бути включеними до складу нематеріальних активів організації.

Доцільно зауважити, що в науковій літературі немає єдиного підходу до трактування категорії нематеріальних активів. Так, Лишиленко О.В. розрізняє поняття нематеріальні ресурси і нематеріальні активи. Де, нематеріальні активи F це доступ до прав власності автора, які захищено правами, «що самі по собі і є нематеріальними активами». Нематеріальні ресурси F це складова частина потенціалу підприємства, здатна забезпечувати економічну користь протягом відносно тривалого періоду. Відмінними рисами цих ресурсів є відсутність матеріальної основи здобування доходів та невизначеність розмірів майбутнього прибутку від їхнього використання. Поняття «нематеріальні ресурси» використовується для характеристики сукупності об'єктів інтелектуальної власності. В свою чергу об'єкти інтелектуальної власності F це права, які захищені патентами, свідоцтвами, ліцензіями, авторським та суміжними правами [26]. Отже, автором визначено нематеріальні активи як категорію, яка виникає внаслідок володіння правами на об'єкти інтелектуальної власності або обмежені природні ресурси для використання в господарській діяльності для отримання прибутку.

За визначенням Коблянської О.І., термін «нематеріальні активи» охоплює будь-які (їх коло залишається невичерпним) безтілесні об'єкти цивільного обігу, що можуть бути капіталізовані підприємством, організацією, установою [22]. Бутинець Ф.Ф. підкреслює те, що особливістю нематеріальних активів, є відсутність фізичної субстанції [6].

Процес прийняття рішення з приводу віднесення активу до складу нематеріальних схематично зображено на рисунку 1.1.

Можливість ідентифікації означає, що актив можна розпізнати, як самостійну одиницю. Ідентифікований актив — це актив, який може бути розпізнаний у ряді інших активів, мати свої, лише йому властиві ознаки та характеристики. Такий актив можна використовувати незалежно або у

сукупності з іншими активами, відокремлювати від підприємства (продавати, передавати у користування тощо).

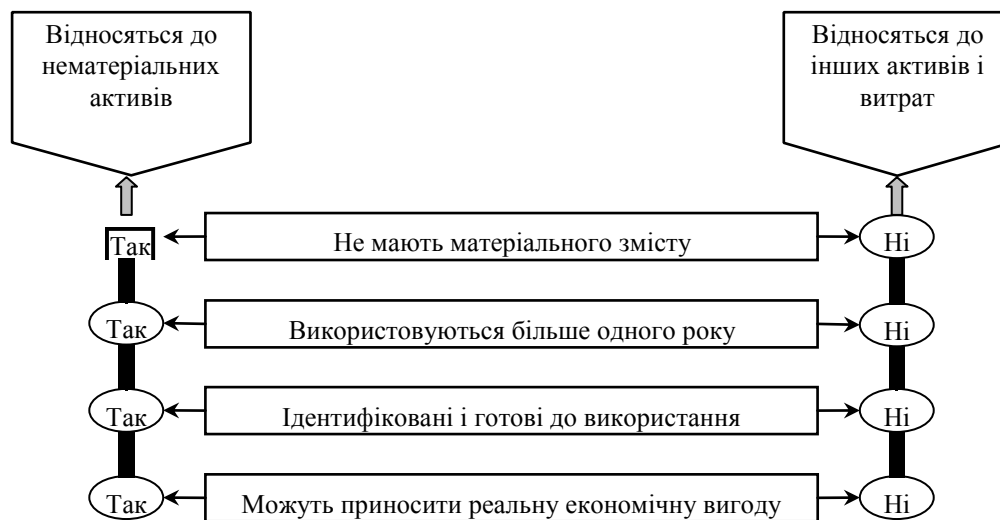

Рисунок 1.1 – Ознаки нематеріальних активів [26]

По відношенню до конкретного об'єкту нематеріальних активів повинна існувати можливість вилучення його з сукупного майна, зафіксованого на балансі підприємства, відокремлення його від інших активів і розпорядження ним. До складу нематеріальних активів, наприклад, не можуть бути віднесені інтелектуальні та ділові якості людини, її кваліфікацію та здатність до праці, оскільки вони виступають невідокремленою частиною свого носія і не можуть бути використані без нього.

Здатність приносити економічні вигоди — це потенціал, який може сприяти надходженню на підприємство (прямо або непрямо) грошових коштів та їх еквівалентів.

Отже, більшість вітчизняних авторів визначають термін «нематеріальні активи» як активи, що не мають фізичної та/або матеріальної форми незалежно від вартості та використовуються установою у процесі виконання основних функцій понад один рік.

Згідно П(С)БО 8 нематеріальні активи – це немонетарні активи, які не мають матеріальної форми, можуть бути ідентифіковані та утримуються підприємством з метою використання протягом періоду більше одного року (або одного операційного циклу, якщо він перевищує один рік) для виробництва, торгівлі, в адміністративних цілях чи надання в оренду іншим особам [48].

В свою чергу в П(С)БО 19 подано визначення терміну «немонетарні активи». Немонетарні активи — активи, крім грошових коштів, їх еквівалентів та дебіторської заборгованості у фіксованій (або визначеній) сумі грошей [47].

В П(С)БО 2 та Законі України про бухгалтерський облік та фінансову звітність дається визначення терміну «активи». Активи — ресурси, контрольовані підприємством у результаті минулих подій, використання яких, як очікується, приведе до отримання економічних вигод у майбутньому [16].

Виходячи з вищезазначеного, можна надати наступне визначення нематеріальних активів F це ресурс, контрольований підприємством в результаті минулих подій, використання якого, як очікується, приведе до надходження економічних вигод у майбутньому, який не має матеріальної форми, може бути ідентифікований та утримується підприємством з метою використання протягом періоду більше одного року (або одного операційного циклу, якщо він перевищує один рік) для виробництва, торгівлі, в адміністративних цілях чи надання в оренду іншим особам.

Проаналізуємо міжнародний досвід щодо трактування поняття нематеріальні активи. Згідно з МСФЗ 38 поняття нематеріального активу визначено як «ідентифікований негрошовий актив, що не має фізичної форми» [29].

Закордоном нематеріальні активи часто отожднюють з діловою репутацією і характеризують як перевищення вартості компанії, що придбається, над вартістю її активів. В більшості випадків ділова репутація та інші нематеріальні активи являють собою сальдо розрахунків при купівлі і є частиною купівельної ціни, яка не може бути визначена у матеріальних активах [46] .

Отже, серед різноманіття визначень нематеріальних активів найбільш повним можна відмітити наступне формулювання: нематеріальні активи – ідентифіковані негрошові джерела майбутніх економічних вигод, які не мають фізичної субстанції, що були придбані або визначені в рахунок внутрішніх витрат, мають обмежений термін використання, ринкову оцінку незалежно від сутності, контролюються фірмою, як результат минулих операцій або подій.

1.2 Класифікація нематеріальних активів

На даний час існує велика кількість елементів, які розглядаються як нематеріальні активи, тому виділяють різні підходи щодо їх класифікації.

Наприклад, нематеріальні активи можуть бути класифіковані як ділова репутація або ж визначені відокремлено і згруповані в різні категорії. Хендріксон, Ван Бреда та Мільнер вважають, що нематеріальні активи можуть бути поділені на традиційні нематеріальні активи (ділова репутація, бренди, патенти) і відстрочені витрати (реклама, дослідження і розвиток, витрати на навчання) [27].

З точки зору маркетингу нематеріальні активи можна класифікувати на чотири категорії, що ґрунтуються на концептуальному уявленні про серію подій, які передбачають створення конкурентних переваг: творчі цінності (реклама, розвиток продукту та інші інструменти маркетингу), ринкові активи (торгові марки, бренди, вхідні бар'єри, інформаційні системи), вияви цінності (імідж, репутація і преміальна ціна), поєднання ринкових активів (конкурентна перевага) [44].

З позиції фінансової перспективи нематеріальні активи класифікуються як інноваційний капітал, структурний капітал (інтелектуальний капітал і знання, організаційна узгодженість і мобільність, майстерність працівників), виконувані контракти (робота з ліцензіями і франшизами, ліцензії на засоби інформації, сільськогосподарські і інші квоти виробництва, експлуатаційні, сервісні можливості, фінансові інструменти хеджування ризику), ринковий капітал (бренди, торгові марки, титульні дані) і ділова репутація [43].

Для цілей бухгалтерського обліку П(С)БО 8 «Нематеріальні активи» передбачено поділ нематеріальних активів на декілька груп (рис. 1.2).

Розглянемо детальніше деякі групи нематеріальних активів.

Право користування надрами та іншими ресурсами природного середовища – право на користування надрами, у тому числі на розробку корисних копалин, на використання водних, біологічних та інших ресурсів, яке будь-яким чином впливає на рівень екологічної безпеки життєдіяльності підприємства, населеного пункту, регіону тощо.

Право користування геологічною та іншою інформацією про природне середовище – право на користування геологічною, геоморфологічною та іншою інформацією про стан та можливості господарського використання елементів природного середовища.

Право користування земельною ділянкою – право покупця на подальше господарське або інше користування земельною ділянкою. До цього права відноситься також право оренди земельної ділянки.

Товарні знаки і торгові марки – це зареєстровані символи, знаки, слова, речення, які дають власнику право виділяти або ідентифікувати певне підприємство, продукт чи послуги.

Право на програми для ЕОМ – право на опублікування, відтворення, розповсюдження та інші дії по введенню в господарський обіг сукупності даних і команд, призначених для функціонування ЕОМ та інших комп'ютерних пристроїв з метою отримання результату.

Право на бази даних – право на опублікування, відтворення, розповсюдження та інші дії щодо введення в господарський обіг сукупності даних (статей, розрахунків тощо), які систематизовані для пошуку та обробки з допомогою ЕОМ.

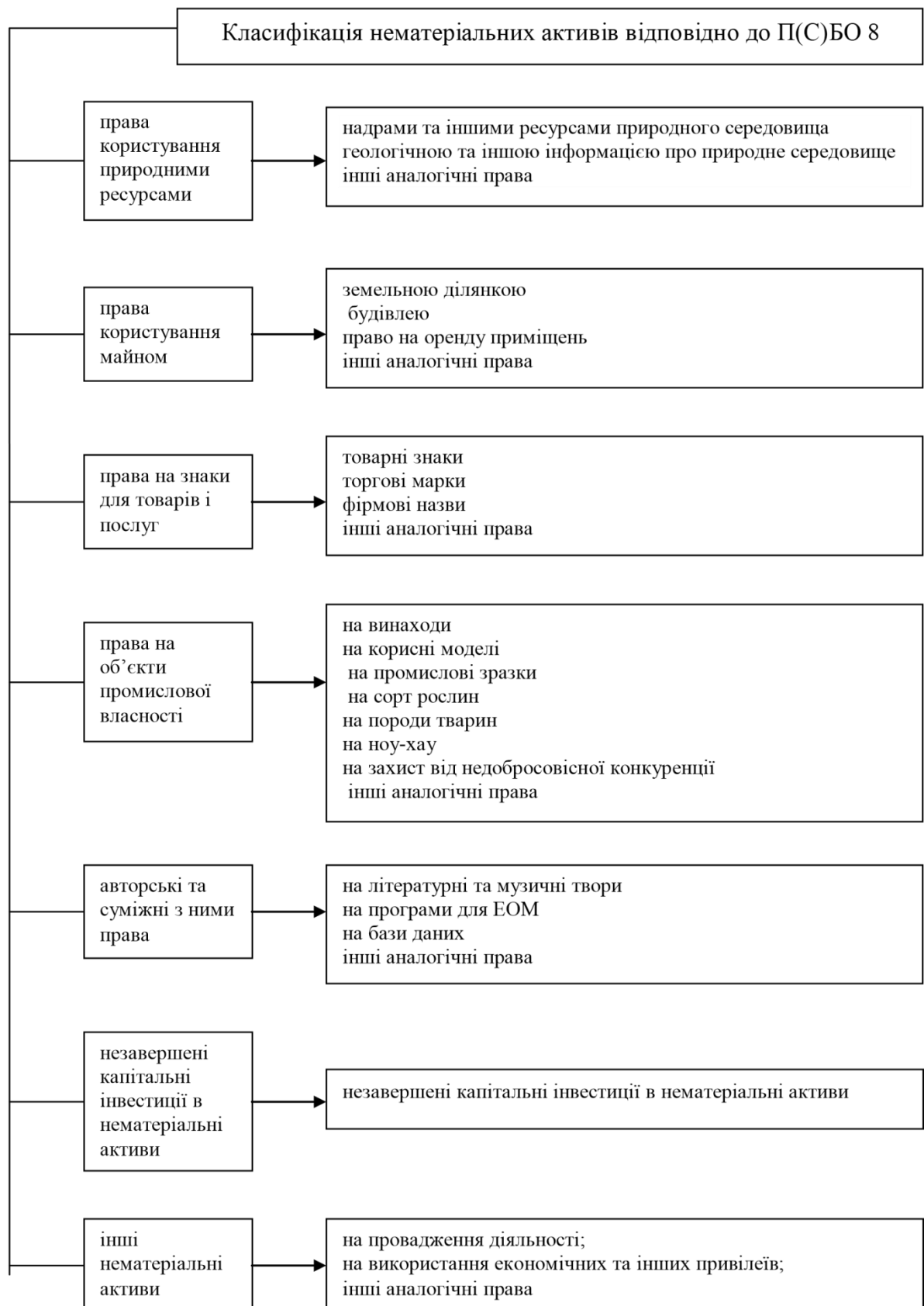

Рисунок 1.2 – Класифікація нематеріальних активів відповідно до

П(С)БО 8 [48]

Право на використання економічних та інших привілеїв – права на користування податковими, господарськими та іншими привілеями. Визначаються на підставі документів, що засвідчують ці права. Право користування податковими привілеями визначається на підставі інформації, наданої податковою адміністрацією [48].

Гудвіл відповідно до П(С)БО 19 – це перевищення вартості придбання над часткою покупця у справедливій вартості придбаних ідентифікованих активів та зобов'язань на дату придбання. Тобто, вартість будь-якого підприємства, взятого в цілому як єдиного майнового господарського комплексу, відрізняється від сукупної вартості його активів та зобов'язань. Іншими словами, між вартістю підприємства та чистою вартістю його майна завжди існує різниця. Ця різниця і є гудвілом, вона може бути або позитивною, або негативною. Позитивний гудвіл означає, що вартість підприємства перевищує сукупну вартість його активів та зобов'язань через наявність стабільних покупців, визнану ділову репутацію, діяльність у сфері маркетингу та збуту, технічні ноу-хау, ділові зв'язки, досвід управління, рівень кваліфікації персоналу тощо. Таким чином, позитивний гудвіл – це надбавка до ціни, яку сплачує покупець в очікуванні майбутніх економічних вигод. На противагу негативний гудвіл – це свого роду знижка з ціни, яка засвідчує відсутність цих факторів [47].

Класифікація нематеріальних активів за способом отримання пов'язана з особливостями їх визнання і оцінки в обліку та звітності.

Отже, за способом отримання нематеріальні активи розрізняють, як такі, що:

– Створені власними силами; –

Отримані іншим шляхом:

- 1) придбані за грошові кошти;

- 2) придбані в обмін на інші активи;
- 3) придбані в обмін на інструменти капіталу (як внесок в уставний капітал);
- 4) отримані внаслідок об'єднання підприємств;
- 5) отримані безоплатно;
- 6) придбані за рахунок коштів цільового фінансування [19].

Таким чином, класифікація нематеріальних активів може розглядатися з точки зору маркетингу, з позиції фінансової перспективи чи бути заснованою на збалансованій системі показників, що розкривають інформацію про нематеріальні активи в щорічних бухгалтерських звітах.

1.3 Оцінка, а також переоцінка нематеріальних активів

Методологічні засади оцінки та переоцінки нематеріальних активів регламентуються П(С)БО 8 «Нематеріальні активи». Основою для визначення достовірної оцінки об'єктів нематеріальних активів є господарські договори на їх придбання або виготовлення та інші розпорядчі й облікові документи. Первісна оцінка нематеріальних активів здійснюється залежно від способу їх отримання.

Придбані нематеріальні активи оцінюються за первісною вартістю, яка складається з ціни придбання з додаванням витрат на приведення їх до стану, придатного для практичного використання (витрати на одержання консультацій; витрати, пов'язані з захистом певних прав; інші витрати, що можуть виникнути при впровадженні; витрати на сплату мита, непрямих податків, що не підлягають відшкодуванню). Оцінка нематеріальних активів, що вносяться до статутного фонду як внесок одного із засновників, здійснюється експертним шляхом за домовленістю сторін з орієнтацією на справедливу вартість. Безкоштовно передані нематеріальні активи оцінюються за справедливою вартістю з урахуванням строку їх функціонування до моменту такої передачі [32].

Нематеріальний актив може бути отриманий підприємством і в результаті обміну на подібний об'єкт. В такому разі його первісна вартість дорівнюватиме залишковій вартості переданого в обмін нематеріального активу. Якщо залишкова вартість переданого об'єкта перевищує його справедливу вартість, то первісною вартістю отриманого нематеріального активу буде його справедлива вартість із включенням різниці до фінансових результатів (витрат) звітного періоду.

Первісною вартістю нематеріальних активів, отриманих у результаті об'єднання підприємств, є їх справедлива вартість. Первісна вартість

нематеріального активу, створеного підприємством, формується із прямих нематеріальних витрат, пов'язаних з розробкою і приведенням матеріального активу до стану, придатного для використання [1].

Проте варто зазначити, що в будь-якому випадку до первісної вартості нематеріального активу не включають відсотки за кредит, пов'язані з його придбанням або створенням, та курсові різниці, якщо об'єкт придбано з оплатою в іноземній валюті [21].

За нормами П(С)БО 8 підприємство може здійснювати переоцінку за справедливою вартістю на дату балансу тих нематеріальних активів, щодо яких існує активний ринок. У разі переоцінки окремого об'єкта нематеріального активу слід переоцінювати всі інші активи групи, до якої належить цей нематеріальний актив (крім тих, щодо яких не існує активного ринку).

Якщо підприємством проведена переоцінка об'єктів групи нематеріальних активів, то надалі вони підлягають щорічній переоцінці.

Переоцінену первісну вартість та накопичену амортизацію об'єкта нематеріального активу визначають як добуток відповідно первісної вартості або накопиченої амортизації та індексу переоцінки. Індекс переоцінки визначають діленням справедливої вартості об'єкта, який переоцінюється, на його залишкову вартість.

Якщо залишкова вартість об'єкта нематеріальних активів дорівнює нулю, то його переоцінену залишкову вартість визначають додаванням справедливої вартості цього об'єкта до його первісної (переоціненої) вартості без зміни суми накопиченої амортизації об'єкта.

Відомості про зміни первісної вартості та суми накопиченої амортизації нематеріальних активів заносять до реєстрів їх аналітичного обліку.

Суму дооцінки залишкової вартості об'єкта нематеріальних активів відображують у складі додаткового капіталу, а суму уцінки – у складі витрат звітного періоду.

У разі наявності (на дату проведення чергової (останньої) дооцінки об'єкта нематеріальних активів) перевищення суми попередніх уцінок об'єкта і втрат від зменшення його корисності над сумою попередніх дооцінок залишкової вартості цього об'єкта і вигід від відновлення його корисності сума чергової (останньої) дооцінки, але не більше від зазначеного перевищення, включають до складу доходів звітного періоду, а різницю (якщо сума чергової (останньої) дооцінки більша за зазначене перевищення) спрямовують на збільшення іншого додаткового капіталу [48].

У разі наявності (на дату проведення чергової (останньої) уцінки об'єкта нематеріальних активів) перевищення суми попередніх дооцінок об'єкта і вигід від відновлення його корисності над сумою попередніх уцінок залишкової вартості цього об'єкта і втрат від зменшення його корисності сума чергової (останньої) уцінки, але не більше від зазначеного перевищення, спрямовують на зменшення іншого додаткового капіталу, а різницю (якщо сума чергової (останньої) уцінки більше зазначеного перевищення) включають до витрат звітного періоду [18].

У разі вибуття об'єктів нематеріальних активів, які раніше були переоцінені, перевищення сум попередніх дооцінок над сумою попередніх уцінок залишкової вартості цього об'єкта нематеріальних активів включають до складу нерозподіленого прибутку з одночасним зменшенням додаткового капіталу.

Перевищення сум попередніх дооцінок об'єкта нематеріальних активів над сумою попередніх уцінок залишкової вартості цього об'єкта нематеріальних активів можна щомісяця (щокварталу, раз на рік) у сумі, пропорційній нарахуванню амортизації, включати до складу нерозподіленого

прибутку з одночасним зменшенням додаткового капіталу. При цьому до складу нерозподіленого прибутку в разі вибуття цього об'єкта включають залишок перевищення сум попередніх дооцінок над сумою попередніх уцінок такого об'єкта, що відображений у складі додаткового капіталу [37].

Суму дооцінки, що підлягає списанню щомісяця (щокварталу, раз на рік) на збільшення нерозподіленого прибутку, визначають пропорційно до нарахованої амортизації за звітний період за об'єктами дооцінки. Вказані суми дооцінки після запису їх на синтетичних рахунках мають бути рознесені в аналітичному обліку нематеріальних активів.

Період зарахування сум дооцінки нематеріальних активів до складу нерозподіленого прибутку визначають за обліковою політикою підприємства.

Переоцінка об'єкта нематеріальних активів зумовлює потребу у перерахуванні суми річної амортизації такого об'єкта з дати його переоцінки, тобто починаючи з місяця, що настає за місяцем, в якому було змінено балансову вартість об'єкта. Після дооцінки сума амортизації збільшиться, а після уцінки – зменшиться [38].

Таким чином, організація ефективного порядку обліку переоцінки нематеріальних активів сприяє правильному відображенню на бухгалтерських рахунках і у фінансовій звітності результатів дооцінки та уцінки нематеріальних активів.

РОЗДІЛ 2. ОСНОВНІ ЕКОНОМІЧНІ ПОКАЗНИКИ ФІНАНСОВО-ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

ДП «Донузлавська ВЕС» - генеруюча компанія, що здійснює будівництво і експлуатацію вітрових електростанцій в Україні, є учасником комплексної програми будівництва вітрових електростанцій, затвердженої явищем КМУ від 3.02.97 р № 137. Відповідно до зазначеної Комплексної програми підприємство виконує функції Замовника будівництва ВЕС. Підприємство знаходиться на стадії будівництва, незавершене будівництво на 31.12.05 р. склало 15560 тис грн. У фінансовому плані на 2005 рік планувалася потужність станції 18,3 МВт. За вихідні дані для планування було прийнято наявність в експлуатації 161 ВЕУ, а саме на Донузлавській ВЕС 101 ВЕУ потужністю по 107,5 КВт, у тому числі 10 ВЕУ орендованих у ВАТ «Крименерго», на Судакській ВЕС 58 ВЕУ потужністю по 107.5 КВт, на Чорноморській ВЕС 2 ВЕУ потужністю по 600 КВт. Вироблення електроенергії планувалася 12100 тис КВт. Згідно Техніко-економічного обґрунтування будівництва Донузлавської ВЕС потужністю 50 МВт, затвердженого Міністерством Енергетики і електрифікації України № 1-пс від 6.01.94 р тривалість будівництва станції 10,5 місяців. Станом на 31 грудня 2005 року потужність станції становить 17,09 МВт (159 ВЕУ типу USW 56-100), що складає 34,2% проектної потужності станції.

За 2005 р вітровими електростанціями підприємства вироблено 8112 тис КВт * год електроенергії. Відпуск електроенергії в електричні мережі і продаж її в ДП «Енергоринок» склали 7646 тис КВт * год електроенергії.

У проекті фінансового плану на 2005 рік планувалися капітальні інвестиції в сумі 13063,0 тис грн.

Згідно Плану використання бюджетних коштів на 2005 рік, затвердженого 4 березня 2005 року, на будівництво вітрових електростанцій було виділено 14481200 грн. У зв'язку зі змінами в Держбюджет на 2005 рік за Довідці про зміни річного розпису бюджету (кошторису) № 42 від 15.04.05 р зменшено

фіксування будівництва на суму 10870600 грн. та Довідки про зміни річного розпису бюджету (кошторису) № 75 / 3 від 29.08.05 збільшено фінансування будівництва на суму 3556500 грн. У результаті змін затверджена річний кошторис бюджетного фінансування будівництва на 2005 рік склав 71677100 грн.

Фінансування будівництва відкрито 21 березня 2005 За 2005 р. надійшло 4021,5 тис. грн. цільових коштів на будівництво вітрових електростанцій, що склало 56,1% плану.

З даної причини були зірвані терміни постачання ВЕУ (вітроенергетичне устаткування ВЕУ Т600-48 було поставлено на об'єкт у повному комплекті достатньому для складання на місці експлуатації тільки в кінці серпня 2005 року) і не були введені в експлуатації два ВЕУ Т600-48 на Чорноморській ВЕС. У результаті підприємство недовироблено електроенергії 2115 тис кВт на суму 475,9 тис грн.

В сфері капітального будівництва освоєно капітальних інвестицій за 2005 р. 9977 тис грн, що на 4258 тис. грн менше відповідного періоду минулого року. Основною причиною тривалого будівництва станції є нестабільне фінансування, в тому числі відсутність фінансування у першому 2003 року і зменшення обсягів фінансування на 2005 рік згідно Переліку завдань на 2005 рік від 11.04.05 р. щодо виконання Комплексної Програми будівництва вітрових електростанцій до 9716,5 тис грн , що становить 67,1% - первісного затвердженого обсягу 21.02.05 р.

Вироблена електроенергія реалізується в ДП «Енергоринок» за тарифами: січня 2005 р за тарифом 18,28 коп / кВт * год (Постанова НКРЕ № 329 / 1 від 16.04.03

серпня 2005 р за тарифом 24,55 коп / кВт * год (Постанова НКРЕ № 578 від 27.07.05

Фактична собівартість електроенергії за 2005 р. склала 31,56 коп за 1 кВт. Виручка від реалізації електроенергії планувалася в сумі 2212 тис грн (без ПДВ) згідно тарифу на електроенергію у розмірі 18,28 коп / кВт * годин.

У зв'язку з нарахуванням амортизації для ВЕУ з застосуванням виробничого методу, інших основних засобів - прямолінійного методу, сума амортизації в плані на рік склала 1170 тис грн.. з урахуванням планованої кількості виробленої електроенергії.

Витрати на оплату праці планувалися в сумі 769 тис грн при середньорічній чисельності працівників 81 чол. (відповідно до ГКД 341.003.003.005-2000 Нормативи чисельності працівників вітрових електростанцій », затверджених Мінпаленерго України у 2001 році).

У фінансовому плані на 2005 рік планувався збиток від результату від основної діяльності - виробництво електроенергії в сумі 845 тис грн., Фактично збиток склав 836-тис грн.

Крім того, необхідно враховувати вплив на вироблення електроенергії природно-кліматичних умов. Вітрова навантаження має циклічний характер.

Для досягнення оптимальної собівартості підприємство підтримує максимально можливі темпи будівництва, У 2003 році розпочато будівництво Чорноморської ВЕС ДП «ДВЕС» на основі ВЕУ нового покоління потужністю 600 КВт, відповідають найкращим світовим стандартам. Ефективність нових ВЕУ в 2,5-3 рази порівняно з ВЕУ типу USW 56-100. У 2005 році виконано монтаж двох ВЕУ цього класу. Введення в експлуатацію нових ВЕУ у 2006 році підвищить ефективність роботи станції в цілому.

У 2005 році на замовлення підприємства розроблено ТЕО інвестицій Генічеської ВЕС (дільниця підприємства) на 20 МВт на основі ВЕУ Т600-48.

У 2005 році на замовлення підприємства розроблено ТЕО інвестицій Генічеської ВЕС (дільниця підприємства) на 20 МВт на основі ВЕУ Т600-48.

Таблиця 2.1

Аналіз рентабельності та фінансової стійкості підприємства		
Показники	2004	2005
Характеристика ліквідності		
К. загальної ліквідності	3,5	0,82
К. абсолютної ліквідності	0,45	0,02
Характеристика фінансової стійкості		
К. фінансової стійкості	0,07	0,0006
К. фінансової незалежності	0,25	3,9
К. фінансової залежності	4,01	0,26
К. забезпеченості оборотними засобами	0,7	-0,22
К. фінансування	4,43	5,83

Таким чином, збитковість підприємства в даний момент обумовлена специфікою ціноутворення в енергетичній галузі. Аналіз вищенаведеної таблиці дозволяє зробити висновок про перспективи розвитку підприємства.

Таблиця 2.2

Основні фінансово-економічні показники об'єкта за 2004-2005 рр..

№	Показники	2004	2005	Відхилення%
1	Виручка від реалізації	1708	1892	0,9
2	ПДВ	284	315	0,9
3	Чистий дохід від реалізації продукції	1424	1577	0,9
4	Собівартість реалізованої продукції	1751	1944	
5	Результат від реалізації	-327	-367	0,8
6	Інші операційні доходи	26	26	
7	Адміністративні витрати	358	465	0,76
8	Витрати на збут	4	4	
9	Інші операційні витрати	192	58	331
10	Фінансовий результат	-855	-868	0,98

11	Нематеріальні активи:			
	• первісна вартість	17	42	0,4
	• знос		11	
	• залишкова вартість	42	31	1,35
12	Основні засоби:			
	• первісна вартість	27851	37984	0,73
	• знос	3187	3863	0,82
	• залишкова вартість	31038	41820	0,74
13	Оборотні кошти запаси	338	440	0,76
14	Дебіторська заборгованість			
	• за розрахунками з бюджетом	338	220	1,53
	• за товари, роботи, послуги	226	18	12,5
15	Кредиторська заборгованість			
	• поточна кредиторська заборгованість			1,97
	• за розрахунками з бюджетом	194	95	
	• з оплати праці	10	4	2,5
	• за товари, роботи, послуги		22	
	• інша дебіторська заборгованість	2	2	
16	У т.ч за кредитами	150	430	3,4

Аналіз вищенаведеної таблиці дозволяє зробити висновок про збитковість підприємства, проте зараз вона є запланованою.

Збитковість підприємства пояснюється наступними причинами.

Згідно з «Тимчасової методики визначення витрат і тарифу на електроенергію 5-вих електричних станцій», затвердженої Постановою НКРЕ України від .098 г № 276 п 2.5 на собівартість електроенергії впливає встановлена потужність. Питома собівартість електроенергії, яку виробляє ВЕС, залежить від енергетичних ресурсів майданчики, величини експлуатаційних витрат і знижується зі збільшенням потужності станції.

Подолання збитковості планується при досягненні оптимальної потужності 25-30 МВт.

РОЗДІЛ III. ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ НЕМАТЕРІАЛЬНИХ АКТИВІВ

3.1. Документальне оформлення операцій з нематеріальними активами

Підставою для зарахування на баланс об'єкта НМА є первинний документ. В даний час спеціальні первинні документи для обліку операцій з НМА розроблені тільки для таких видів НМА, як об'єкти права інтелектуальної власності. Типові форми первинного обліку цих НМА затверджені наказом № 732, який набув чинності в грудні 2004 року.

Для інших видів НМА спеціальні форми первинного обліку не розроблені до цього часу. Раніше, як правило, для ведення первинного обліку об'єктів НМА приспосабливано типові форми з обліку основних засобів (ОЗ-1, ОЗ-2, ОЗ-3 і т. д.). Проте тепер, коли з'явилися типові форми первинного обліку об'єктів права інтелектуальної власності, на наш погляд, доцільніше використовувати імені їх і для обліку інших видів НМА. У той же час для виключення об'єктів зі складу НМА при передачі іншому перед прийняттям (безоплатна передача, внесок до статутного капіталу), оформлення внутрішнього переміщення не обійтися без форми ОЗ-1.

Опис типових форм первинного обліку для об'єктів права інтелектуальної власності наведено у Додатку 2.

Для узагальнення інформації про наявність та рух необоротних активів, у тому числі і НМА, а також для відбиття капітальних інвестицій призначений Журнал 4, який ведеться за кредитом рахунків 10, 11, 12, 13, 14, 15, 18, 19, 35. У I розділі Журналу 4 (складається щомісяця) знаходиться відображення, зокрема, інформація про кредитові обороти по рахунку 12 (тобто тут будуть відображені суми по операціях, пов'язаних з вибуттям та уцінкою НМА). У II розділі Журналу 4 відображаються, зокрема, обороти по кредиту рахунку 15 (тобто тут можна знайти інформацію про формування первісної вартості НМА).

Аналітичний облік нематеріальних активів та амортизації ведеться по кожному об'єкту окремо в інвентарних картках обліку, а також у відомості 4.3 до Журналу 4 (складається щорічно).

У Відомість 4.3 в графи 1-8 з реєстрів аналітичного обліку за попередній рік переносяться дані на початок поточного року. Протягом звітного року помісячно на підставі первинних облікових документів позиційним способом заносяться дані:

- До граф 1-8 - про придбані, отримані, створені НМА;
- До граф 9-11 - про переоцінку, зменшення і відновлення корисності НМА;
- До граф 12-14 - про вибуття.

На кінець кожного місяця наводиться сальдо вартості НМА (графа 5) та накопиченої їх амортизації (графа 6) як результат підрахунків показників у цих графах на початок місяця, записів за поточний місяць у цих графах, а також у графах 9-14 з урахуванням відповідної суми амортизації з графи 8.

Головною відмінністю цієї відомості від відомості 4.3 буде те, що в ній буде показано, на які рахунки витрат відноситься сума амортизації того чи іншого об'єкта НМА, а також розрахована загальна сума амортизації за місяць. Ці дані знадобляться для заповнення журналу 4, а також журналів 5 або 5А. У цій відомості досить передбачити такі графи: «Інвентарний номер об'єкта НМА», «Вид, назва, коротка характеристика», «Дата оприбуткування», «Первісна (переоцінена) вартість», «Сума накопиченої амортизації», «Місячна сума амортизації», « Сума амортизації за звітний місяць », «Рахунок витрат ».

У звітності первісна вартість, накопичена амортизація та залишкова вартість НМА відображаються відповідно в рядках 011, 012 і 010 розділу I Активу Балансу. До підсумку балансу включається залишкова вартість, визначена як різниця між первісною вартістю і сумою накопиченої амортизації (рядок 010).

Крім того, для узагальнення інформації про рух НМА призначений розділ. I «Нематеріальні активи» форми № 5 Примітки до річної фінансової звітності.

3.2. Відображення операцій з нематеріальних активів у бухгалтерському обліку

Нематеріальні активи можуть надходити на підприємство в результаті різних подій. Зокрема, нематеріальні активи можуть бути:

- самостійно створені;
- придбані за грошові кошти;
- одержані як внесок до статутного капіталу;
- придбані в результаті обміну на подібний актив;
- придбані в результаті обміну на неподібний актив;
- отримані безоплатно.

Придбані (створені) НМА зараховуються на баланс за первісною вартістю. Проте в кожному випадку потрібно враховувати свої особливості визначення первісної вартості.

Первісна вартість об'єкта НМА (ПНС) створеного на підприємстві (отриманого в результаті розробки) буде дорівнює сумі прямих витрат на оплату праці, прямих матеріальних витрат, інших витрат, безпосередньо пов'язаних зі створенням НМА і доведенням його до стану придатного для використання за призначенням.

ПНС об'єкта НМА придбаного за грошові кошти буде дорівнює сумі ціни (вартості) придбання за вирахуванням ПДВ і інших витрат передбачених П (С) БО 8.

ПНС об'єкта НМА надійшов на підприємство в якості внеску до статутного капіталу являє собою узгоджену засновниками (учасниками) підприємства їх справедливу вартість + інші витрати, передбачені П (С) БО 8.

ПНС об'єкта НМА отриманого в обмін на подібний об'єкт буде дорівнює залишковій вартості переданого НМА. Якщо залишкова вартість переданого активу більше від справедливої вартості переданого активу, то первісна

вартість буде дорівнює справедливій вартості отриманого НМА, а різниця включається до витрат звітного періоду.

ПНС об'єкта НМА отриманого в обмін на неподібний об'єкт буде дорівнює справедливій вартості переданого НМА плюс (мінус) передані (отримані) грошові кошти або їх еквіваленти.

ПНС об'єкта НМА отриманого безкоштовно буде дорівнює сумі справедливої вартості НМА та інших витрат, передбачених П (С) БО 8.

Таблиця 3.1

Створення об'єкта НМА на підприємстві:

№ оп.	Зміст господарської операції	Кореспондуючі рахунки	
		Дебет	Кредит
1	Нарахування витрат, понесених протягом розробок пов'язаних із створенням об'єкта НМА	154 "Придбання (створення) НМА"	13 "Знос необоротних активів" 20 "Виробничі запаси" І ін елементи витрат
2	Сплачено збір, за дії пов'язані з скороною прав на об'єкт промислової власності	377 "Розрахунки з ін дебіторами"	

311 "Поточні рахунки в національній валюті"

3	Сплачений збір віднесено до складу капітальних інвестицій	154 "Придбання (створення) НМА"	377 "Розрахунки з ін дебіторами"
4	Нараховано нагорода автору - штатному працівникові підприємства	154 "Придбання (створення) НМА"	661 "Розрахунки по заробітній платі"
5	Нараховано збори до соц. фонди	154 "Придбання (створення) НМА"	65 "Розрахунки за страхуванням"
6	Право на об'єкт промислової власності відноситься в состав НМА	124 "Права на об'єкти промислової власності"	154 "Придбання (створення) НМА"

Таблиця 3.2

Придбання за грошові кошти:

Первинний документ	Зміст хоз.операцій	Кор.счета		Сума, грн.
		Дебе	Креди	
Відображено витрати на придбання комплексної конфігурації ІС: Підприємство				
Прибуткова накладна (Додаток 6)	Сума без ПДВ	154	631	20833
Податкова накладна розробника (Додаток 7)	Сума ПДВ	641	631	4167
Відображено витрати на встановлення програми:				
Акт виконаних робіт (Додаток 8)	Сума без ПДВ	154	631	1000
Податкова накладна підрядника (Додаток 9)	Сума ПДВ	641	631	200
Акт введення в господарський оборот	Програма введена в господарський оборот	125	154	21833
Платіжне доручення (Додаток 10)	Оплачено рахунки підрядників	631	311	26200

Амортизація НМА

Процес нарахування амортизації НМА дуже схожий з амортизацією основних засобів.

Так, НМА амортизуються протягом строку їх корисного використання. Строк корисного використання підприємство встановлює самостійно при визначенні об'єкта активом (тобто при зарахуванні на баланс). Зверніть увагу, що термін корисного використання НМА не може бути більше 20 років.

При визначенні строку корисного використання об'єкта НМА слід враховувати:

- 1) строки корисного використання подібних активів;
- 2) передбачається моральний знос, це уточнення стосується, зокрема, строку корисного використання комп'ютерних програм та інші подібних НМА;
- 3) правові або інші подібні щодо термінів його використання фактори.

Це право засвідчується патентів тому, який видається строком на 15 років. У подальшому дія патенту може бути продовжено. Проте витрати пов'язані з такою процедурою збільшують первісну вартість НМА, так як вони наховані на збільшення терміну корисного використання НМА. Таким чином, у випадку з правом особистості на промисловий зразок при зарахуванні на баланс цього НМА термін його корисного використання приймається рівним максимум 15 років. У подальшому термін корисного використання НМА може бути переглянутий, а первісна вартість збільшена на суму витрат, пов'язаних з процедурою продовження терміну дії патенту, що посвідчує право власності на промисловий зразок.

Це уточнення стосується більшості об'єктів інтелектуальної власності, а також ліцензії на право займатися певним видом діяльності.

Для НМА застосовуються ті ж методи амортизації, що і для основних засобів. У більшості випадків амортизація нараховується із застосуванням прямолінійного методу.

Ліквідаційна вартість НМА, як правило (виключення - п.28 П (С) БО 8), прирівнюється до нуля.

У подальшому термін корисного використання НМА може бути переглянутий, а первісна вартість збільшена на суму витрат, пов'язаних з процедурою продовження терміну дії патенту, що посвідчує право власності на промисловий зразок.

Амортизація починає нараховуватися з місяця, наступного за місяцем, в якому НМА став придатним для використання, припиняє - з місяця, наступного за місяцем вибуття.

Для обліку сум накопиченої амортизації НМА Планом рахунків передбачено субрахунок 133 «Накопичена амортизація нематеріальних активів».

Нарахування амортизації по НМА відображається так:

- підприємствами, які використовують рахунки класу 8 і 9:

Дт 833 - Кт 133

Дт 23, 91, 92, 93, 94 - Кт 833;

- підприємствами, які використовують тільки рахунки класу 9:

Дт 23, 91, 92, 93, 94 - Кт 133.

Як і у випадку з основними засобами, на суму нарахованої амортизації НМА збільшується залишок по рахунку 09.

Переоцінка НМА

Переоцінка (уцінка або дооцінка) може проводитися за рішенням підприємства у разі, якщо залишкова вартість об'єкта НМА істотно відрізняється від його справедливої вартості на дату балансу, тільки щодо тих НМА, відносно яких існує активний ринок.

Крім того, про ведення переоцінки об'єктів групи НМА один раз спричиняє необхідність систематичної (щорічної) переоцінки.

Основна проблема, пов'язана з переоцінкою таких активів як НМА, - на відмінність активного ринку. Нагадаємо, активний ринок - це ринок, якому притаманні такі умови:

- предмети, що продаються і купуються на цьому ринку, є однорідними;
- в будь-який час можна знайти зацікавлених продавців і покупців;
- інформація про ринкові ціни є загальнодоступною.

Говорити про активний ринку для НМА, особливо для деяких їх видів, досить важко. Так, складно уявити, що існує активний ринок, наприклад, на такий вид НМА, як патент на промисловий зразок. Унікальність НМА ускладнює можливість порівняння їх залишкової вартості із справедливою вартістю, так як її визначити досить складно.

Вибуття НМА

Причинами вибуття НМА можуть бути:

- продаж НМА;
- списання з балансу внаслідок неможливості отримання надалі економічних вигод;
- безоплатна передача НМА;
- передача НМА як внеску до статутного капіталу іншого підприємства;
- вибуття внаслідок обміну на інший актив (подібний або неподібний).

У всіх випадках фінансовий результат від вибуття об'єктів НМА визначається як різниця між доходом від вибуття (за вирахуванням непрямих податків і витрат, пов'язаних з вибуттям) та їх залишковою вартістю.

Таблиця 3.3

Вибуття об'єкта НМА:

№ з / п	Причина списання	Кореспондуючі рахунки	
		Дебет	Кредит
1	Визначення залишкової вартості НМА	133 "Знос НМА"	12 "Нематеріальні активи"
2	Списання залишкової вартості		
	1. списання по непридатності	976 "Списання необоротних активів"	12 "Нематеріальні активи"
	2.	976 "Списання необоротних активів"	641 "Розрахунки за податками"
	3. продаж	972 "Собівартість реалізованих необоротних активів"	12 "Нематеріальні активи"
	4. внесення до статутного капіталу іншого підприємства	14 "Довгострокові фінансові інвестиції"	12 "Нематеріальні активи"
	5. безоплатна передача	977 "Інші витрати діяльності"	92 "Адміністративні витрати"

Інвентаризація НМА

Необхідно пам'ятати, що в умовах конкуренції та високої цінності нематеріальних активів керівництво підприємства повинно забезпечити безпеку своєї промислової та іншої інтелектуальної власності.

Одним із способів контролю за збереженням об'єктів НМА є проведення інвентаризації.

Інвентаризація нематеріальних активів проводиться згідно з Інструкцією про інвентаризацію основних засобів, нематеріальних активів, товарно-матеріальних цінностей, грошових коштів, документів і розрахунків від 11.08.94 № 69.

При проведенні інвентаризації нематеріальних активів необхідно перевірити:

- документальне оформлення нематеріальних активів;
- наявність документів, підтверджуючі право власності на нематеріальні активи і лі право на їх використання;
- термін володіння правами та інші документально підтверджені умови закріплення прав власності чи прав використання даних об'єктів;
- порядок оформлення режиму службової або комерційної таємниці;
- перевірка правильності нарахування амортизації.

Нематеріальні активи заносяться до інвентаризаційних описів за наявності документів, які є підставою для взяття їх на облік, а саме:

- договору та акту про прийняття наукових і конструкторських розробок;
- рахунку на оплату вартості майнового комплексу, придбаного на аукціоні;
- рахунок за роботи зі створення програмного забезпечення;
- патент на винахід;
- свідоцтва на знак для товарів і послуг;
- патент на промисловий символ;
- патент на сорт рослин, мул, породу тварин;

- авторського договору мул договору з організацією, які управляють майновими правами авторів.

На підставі відповідних документів інвентаризаційна комісія перевіряє вартість нематеріальних активів, термін їх використання, суму нарахованої амортизації, залишкову вартість та інші дані по кожному об'єкту. У разі виявлення об'єкта не взятого на облік, а також об'єкта про який в облікових регістрах міститься неповна або недостовірна інформація тоді комісія становить окремий інвентаризаційний опис і оформляє протокол.

ВИСНОВОК

У даній роботі наведене теоретичне узагальнення вітчизняної методології обліку нематеріальних активів, які на сьогоднішній день залишаються мало вивченим аспектом облікової практики.

Основні висновки з даної роботи полягають у наступному:

Важливим є розуміння того, що НМА як економічна і облікова категорія характеризується такими основними взаємопов'язаними компонентами, як:

відсутність матеріально-речової форми;

корисність в реалізації цілей по виробництву продукції;

перспективність отримання прибутку не тільки в даний момент часу, але і в майбутніх періодах господарської діяльності.

Перелік активів, які можуть бути віднесені до складу нематеріальних, достатньо широкий. Їх набагато більше ніж зазначено в п.5 П (С) БО 8, теб більше, Планом рахунків передбачено рахунок 127 «Інші нематеріальні активи»

Виходячи з вищесказаного і спираючись на теоретичний аналіз можна істотно розширити склад активів, які включаються до балансу як нематеріальні, згідно з вимогами міжнародних стандартів.

Розбіжність в оцінці нематеріальних активів між П(С)БО і міжнародними стандартами полягає у віднесенні витрат на сплату відсотків до первісної вартості об'єкта НМА.

Невизначеність отримання економічної вигоди за рахунок використання нематеріальних активів та особливості їх моральної амортизації диктує необхідність перегляду методології нарахування амортизації для забезпечення об'єктивності інформації бухгалтерського обліку та фінансової звітності та правильного прийняття рішень щодо подальшого використання нематеріальних активів.

Напрямами такого перегляду можуть бути:

- розширення переліку методів амортизації, які можуть бути використані підприємствами, зокрема включенням до П (С) БО загальноприйнятих у світовій практиці методів;
- надання підприємствам свободи у визначенні термінів корисного використання нематеріальних активів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

- Бухгалтерський фінансовий облік. Підручник / Під ред. проф. Ф.Ф. Бутинця. - 3-тє видання, перероблене і доповнене. - Житомир: ЖІТІ, 2001. - 627 с.
- Водний кодекс України від 06.06.95 р. № 213/95ВР;
- Голов С. Облік нематеріальних активів згідно з МСБО / / Бухгалтерський облік і аудит. - 1999. - № 7-8. - С. 42-49.
- Грабова Н.М., Кривонос Ю.Г. Облік основних господарських операцій у бухгалтерській проводках: Навчальний посібник. - 3-тє видання, доповнене -
- Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 453 - IV;
- Грачова Р. Інші необоротні активи: бухгалтерський облік / / Спеціальний додаток до тижневика «Д-т К-т». - К.: Преса України, 2001. - 114 с.
- Грачова Р. Інші необоротні активи: бухгалтерський облік / / Спеціальний додаток до тижневика «Д-т К-т». - К.: Преса України, 2001. - 114 с.
- Завгородній В.П. Бухгалтерський облік в Україні (з використанням національних стандартів): навчальний посібник для студентів вузів. - 5-е видання, доповнене і перероблене. - К.: А.С.К., 2001. - 848 с.
- Закон України "Про обмеження монополізму та недопущення недобросовісної конкуренції у підприємницькій діяльності" від 18.02.99 № 2132-П.
- Закон України «Про авторське право та суміжні права» від 23.12.93 р. № 3792 - XII;
- Закон України «Про визначення розміру збитків, завданих підприємству, установі, організації розкраданням, знищенням (псуванням), нестачею або втратою дорогоцінних металів,

- дорогоцінного каміння та валютних цінностей» від 06.06.95 р. № 217/95;
- Закон України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» від 15.12.93 р. № 3689 - XII;
 - Закон України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» від 15.12.93 р. № 3687 - XII;
 - Закон України «Про охорону прав на промислові зразки» від 15.12.93 р. № 3688 - XII;
 - Закон України «Про охорону прав на сорти рослин» від 21. 04.93 р. № 3116 - XII;
 - Закон України «Про охорону прав на зазначення походження товарів» від 16.06.99 р. № 752 - XIV;
 - Земельний кодекс України від 25.10.2001 р. № 2768 - III;
 - Кодекс України про надра від 27.07.99 р. № 132/84 ВР;
 - Коломієць А. Що необхідно знати про інтелектуальну власність // Все про бухгалтерський облік. - 2001. - № 64 (610). - С. 30-31.
 - Коломієць А. Що необхідно знати про інтелектуальну власність // Все про бухгалтерський облік. - 2001. - № 64 (610). - С. 30-31.
 - Лісовий кодекс України від 21.01.94 р. № 3852 - XI;
 - Пантелійчук Л. Декілька слів про НМА та права ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ власності // Облік, податки, аудит в Україні. - 2002. - № 5 (29). - С. 25-27.
 - Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 8 «Нематеріальні активи», затверджений наказом МФУ від 18.10.99 р. № 242;
 - Положення про порядок розпорядження геологічною інформацією, затверджене постановою КМУ від 13.06.95 р. № 423;